

ETT KÖK

Examensrapport

Elin Frodig

Kandidatprogrammet i keramikkonst
Högskolan för Design och Konsthantverk
Göteborgs Universitet 2016

Handledare: Britt Ignell Karlbrand

Opponent: Malin Grumstedt

Examinator: Mia E Göransson

Kursansvarig: David Carlsson

Abstract

Den här rapporten kommer att handla om mitt kandidatarbete. Där undersöker jag hur jag med hjälp av lera och teckningar kan bygga upp en plats ur mitt minne. Köket, dess föremål och rutiner. Med mitt kök vill jag kommunicera en historia och väcka egna minnen hos betraktaren.

Jag börjar med att skriva en inledning till projektet och sedan följer en bakgrund till min konstnärliga verksamhet i stort. Jag fortsätter med att berätta om hur min process har gått till, när jag har våndats och när arbetet har varit lustfyllt. Hur mina tankar har gått kring beslut som ska tas. Tankegångar från bland annat Nina Bondesson, Martin Sjöberg och Inger Bergström inkluderas.

Reflektioner och diskussioner sker löpande i texten. Den avslutas med att jag försöker besvara frågan jag ställde mig i min projektbeskrivning: Hur kan jag med en installation, uppbyggd ur ett minne, kommunicera en historia?

Bilder från processen har jag valt att placera i slutet av rapporten.

Nyckelord: konst, konsthantverk, keramikkonst, keramik, kök, minne, installation, process

Innehåll

- Inledning S. 5
- Bakgrund S. 6-7
- Ur processen
 - Utdrag ur mina anteckningar S. 8-15
 - Tankar och val S. 17-20
 - Det praktiska görandet S. 21
- Någon form av avslut. S. 22
- Ord från examinationen S. 23-25
- Källor S. 26
- Andra viktiga böcker under processen S. 26
- Bilder från processen S. 27-50

Inledning

Jag återvänder ständigt till hemmets och vardagens objekt. Saker som omger oss, som vi lever nära. De blir en del av oss och bär spår som tysta vittnen till vår vardag. De kan bli sammankopplade till en händelse eller för evigt sjunka in i våra minnesbilder. Det är ur en av dessa minnesbilder mitt kandidatarbete tar avstamp. Köket, dess föremål och rutiner.

Jag använder mig av det bekant familjära i vardagen. Genom att arbeta utifrån en minnesbild av ett kök återskapar jag köket och dess objekt. Jag har ett kök i mitt minne som jag utgår ifrån. Köket ska jag bygga upp med hjälp av keramiska objekt och teckningar.

Jag bjuder in betraktaren till en associationskedja. Man går länge med på det, sen blir man lurad, både vad gäller form och material. Genom att placera mina objekt i en uppbyggd miljö förlänger jag den associationskedjan. Man kanske börjar med att se en sladd som löper till en kontakt. En kontakt som är vadå? Jaha, det är keramik. Sladden är helt platt, och tecknad. Sladden leder till en brödrost, som ser ut som en brödrost. Men något stämmer inte, perspektiven förvillar. Ögat letar sig vidare över diskbänken och finner mer saker. En platt kastrull. En visp som inte kan vispa.

Vad är det som händer i varseblivningen när man associerar men inte blir riktigt klok på det man ser?

Bakgrund

Att bygga upp ett rum blev en naturlig förlängning och ett fortsatt undersökande av projekt jag jobbat med förut. Jag har tidigare byggt upp platser baserade utifrån mitt minne av en plats. Badrum, en städskrubba och trädgårdsskjul är platser som tidigare har fått växa upp ur mitt minne.

Att göra just ett kök blev en slump. Jag letade i mitt minne efter rum jag kunde minnas tydligt och därmed hämta mest detaljer ifrån. Jag kom att tänka på det här köket. Ett kök i en lägenhet som vi inte bodde längre i än i någon annan. Ändå minns jag det klart. Jag kan erinra mig detaljer jag inte skulle kunna minnas från en plats jag besökt för fem minuter sedan.

Ofta när jag inte kan sova eller har tid över brukar jag ha en tankelek med mig själv. Den går ut på att jag öppnar en dörr i ett hem jag bott i eller en plats jag varit på och sedan visualiserar jag hur jag går runt på platsen och återupptäcker alla detaljer. Kan jag minnas allt eller måste fantasin fylla i? Vissa platser minns jag glasklart. Varje detalj och vrå är självklara. Andra platser får jag bygga upp själv nästan från grunden med hjälp av fantasin och vad jag tror fanns där. Mest tillfredsställande är de platserna där jag kan nästan varenda detalj.

Jag minns det här köket väldigt tydligt och därför känns det också spännande att få återuppleva det. Genom leran och teckningarna. Att det är just min plats är mindre viktigt att berätta för andra. För mig har det blivit ett sätt att visualisera detaljer och för att ha något som referens. Det jag vill gestalta är vardagliga situationer. Skapa berättelser om vardagliga rutiner, i och omkring hemmet. Historier om att vara människa. En konstnär som rör sig i samma trakter är Inger Bergström¹, hon skriver såhär:

“Hemmets och vardagens objekt, jag återkommer till dessa. Jag använder mig av det igenkännbara i vardagliga möbler. Men jag vill också hitta ett sätt att främmandegöra dem. Jag vill att de ska framstå både för vad de är rent formellt – vanliga möbler, och vad de skulle kunna vara utifrån ett mer psykologiskt eller till och med surrealistiskt perspektiv. Det skulle kunna kallas dekonstruktion det jag håller på med.”

1 I mitt görande, magisteruppsats av Inger Bergström, 2014

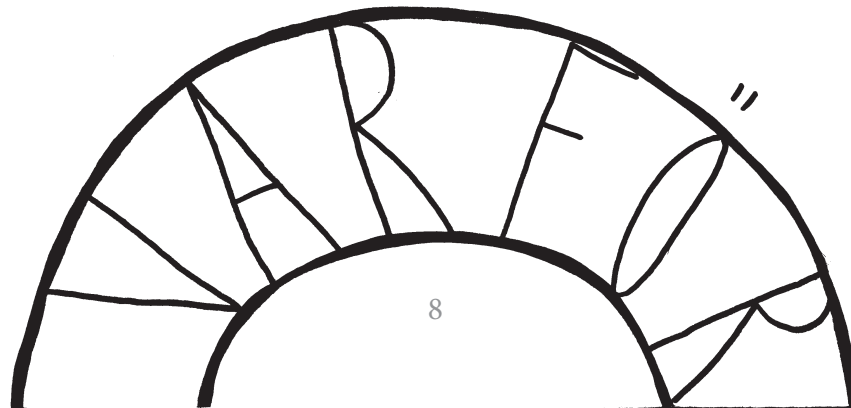
Ur processen

Utdrag ur anteckningar

28 februari

VARFÖR hänger över mig som en båge vissa perioder. Jag önskar så att jag hade orden att berätta. Orden för att beskriva det jag inte ens själv vet. Vad det här köksbyggandet går ut på. Jag har inga svar. Försöker bryta ner det. Berätta på detaljnivå. Kan inte längre tänka att orden och det visuella konkurrerar. Jag vet att de kan komplettera varandra så himla bra. För andra, inte för mig verkar det som. Jag läste någons: "Why should I work with art if I can describe it with words?"

Tanken slår mig att det kanske bara är förväntningar jag har på mig själv att kunna förklara. Det är inte ens säkert att någon skulle ställa frågan. Konstig fråga förresten. Varför? Varför gör jag ett kök? Varför gör man någonting alls?

8 mars

Senaste veckorna har fokus successivt börjat flyttas, eller snarare börjat pendla. Från att ha utgått från köket som plats och min minnesbild, till tankar och undersökningar om kök som plats. Försöker också bryta ner ordet minne. Läser och söker mycket information om minnen, lyssnar på podcasts, kollar program, läser böcker. Jag söker något, men vet inte vad. Vill åt någonting mer. Svar, inspiration? Jag googlar, läser, söker böcker, uppsatser. Om allting, bara för att hitta någonting. Vetenskapligt, filosofiskt eller poetiskt. Rabblar ord och försöker nå någon slags insikt. Orden mister tillslut sin betydelse. Ett kök är inte längre ett kök, utan bara ett tomt ord. Ett minne är ingenting alls. Nina Bondesson¹ sätter fingret på känslan jag har just nu:

*”Konsten i sig är fullkomligt illojal, precis som kreativiteten.
Potent och parningsvillig med vilken tankeyttring som helst.”*

1 Den illojala konstens oändliga möjligheter, essä av Nina Bondesson i Om tillståndet i konsten, 2007

Jag känner mig lurad av mig egen kreativitet. Alla tankar jag tänker skulle kunna vara ett spår i mitt projekt just nu. Undrar vart det var jag började någonstans.

Med hänvisning till Marcia Sá Cavalcante Shuback¹ skulle jag kunna säga: *utan osäkerhet och tvivel, ingen öppenhet inför att upptäcka – och med detta ingen kunskap*. Finner någon slags tröst i det. Min process är exakt såhär varje gång. Jag vet att det kommer gå över och med vändan har jag också fått lära mig någonting.

10 mars

Under en handledning börjar vi prata om färg, specifikt om olika vitheter på detaljer som gångjärn och beslag. Den beigea färgen på lergodsleran. Från början var jag ute efter att hitta den "perfekta" kombinationen teckning – keramik. Det känns inte lika aktuellt längre. Terrakottafärgen på leran då? Den är ju fin! Lockas mer och mer av tanken på att blanda. Kan jag blanda?

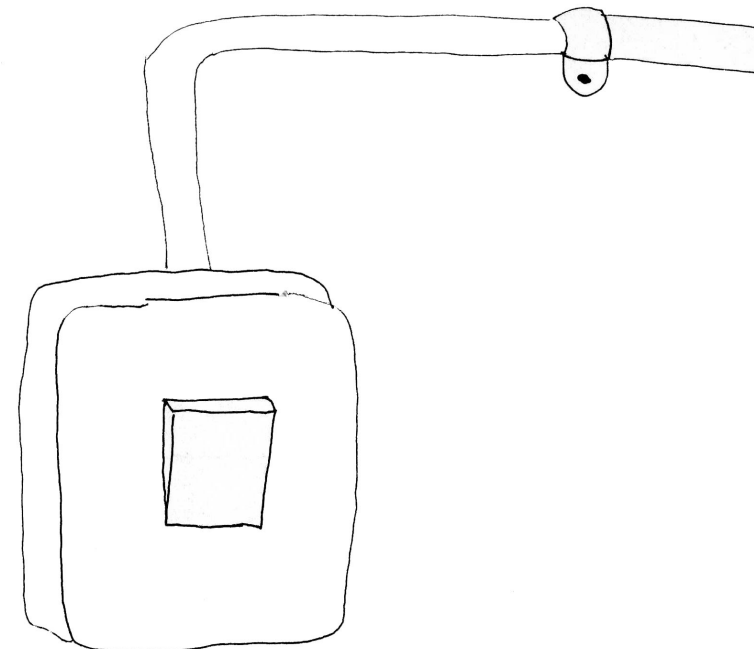
Funderar på hur jag ska göra en sladd till min brödrost. Ska jag ha en riktig sladd eller en i textil? Har gjort en sladd i textil innan till en tidigare skulptur. Kommer jag kopiera då, ta den enkla vägen? Eller blir det ändå nytt varje gång.

1 Marcia Sá Cavalcante Schuback är docent i filosofi vid Södertörns Högskola

Jag har utgått från hörnet i ett rum att bygga upp mitt kök i, för att skapa rumslighet. Så att man inte tittar på en platt yta. Mia gav mig idén att bygga en egen vägg, en skärmvägg för att ytterliga påpeka att det är en kuliss, en scenografi. Förskjutningen av verklighetsbilden i en den riktiga väggen tillsammans med en konstruerad vägg. Uttrycker det mer ett minne än en verklighet?

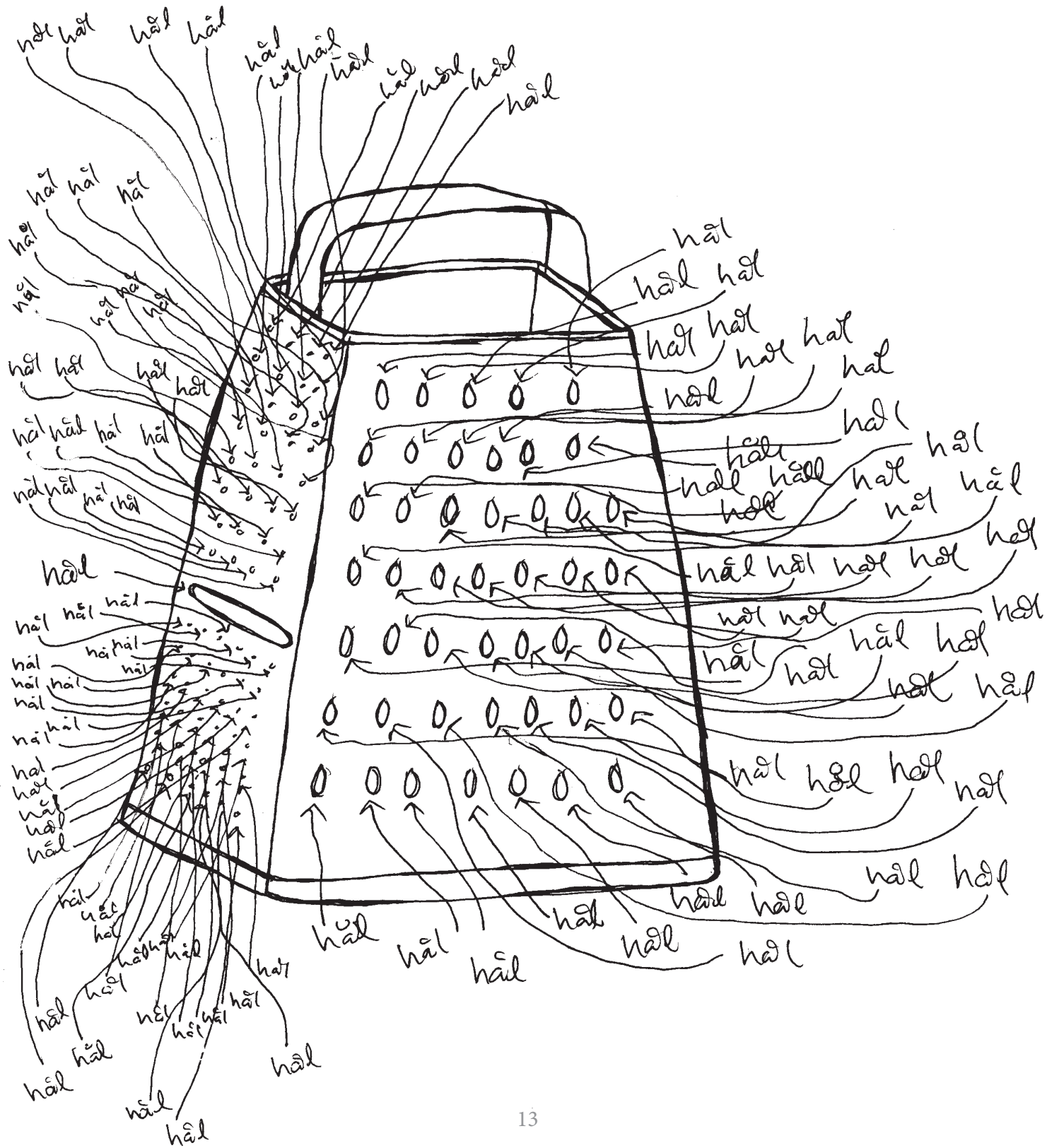
Ett konstruerat rum. Ett rum i rummet. Tycker mycket om tanken.

Kulissväggen får en baksida. Då kanske jag kan låta en sladd löpa runt, till ett eluttag på baksidan. Jag tror att det ännu mer pekar på att det är en bild av en verklighet och inte en verklighet. Man blir nyfiken på framsidan från baksidan. Vart går sladden?

15 mars

Känner att jag är ute och fladdrar långt ifrån min grundidé, känns spretigt och irrelevant. Samtidigt vill jag inte förbjuda mig att fladdra iväg. Jag undrar varför jag har flyttat fokus från köket till tanken på minnen och att minnas. Det känns inte relevant för det här projektet. Det här köket är snarare ett nedslag i en lång undersökningsprocess om hur det är att jobba utifrån en minnesbild, som jag också undersökt i tidigare projekt. Jag vill backa tillbaka och komma närmare vad det här projektet handlade om från början. Att gestalta ett kök! Det jag finner glädje i är när jag får bygga upp de här miljöerna. Skapa detaljer. En lampknapp, en sladd. En diskho. Det blir meningsfullt och lustfyllt när jag gör objekt att fylla rummet med. Byggstenar till en helhet. Jag börjar hitta lusten igen när jag får jobba mer intuitivt, det blir en tillåtande frihet i associationskedjorna. Ett objekt leder till ett annat.

27 mars

Har funderat över min titel, eller snarare mitt arbetsnamn, Köket. *Köket* har alltid känts relevant och jag har aldrig känt att jag behövt byta det eller att någonting annat namn känts mer naturligt. Idag funderade jag ganska mycket på ordet och kom på: Det är ju inte alls köket. Det är ju bara ett kök. Ett kök som vilket som helst. Som vem som helst kan vara i. För köket är någons, det tillhör någon. Personer bor där. Ett kök kan vara bara ett kök. Precis som jag vill visa det.

Jag tänkte på engelska. Som jag ibland gör. Svänger mellan engelska och svenska. The kitchen. *The kitchen*. THE kitchen. Det vill jag ju inte alls att man ska läsa. Det är ju bara ett kitchen. Helt enkelt ett kök. Inte köket.

29 mars

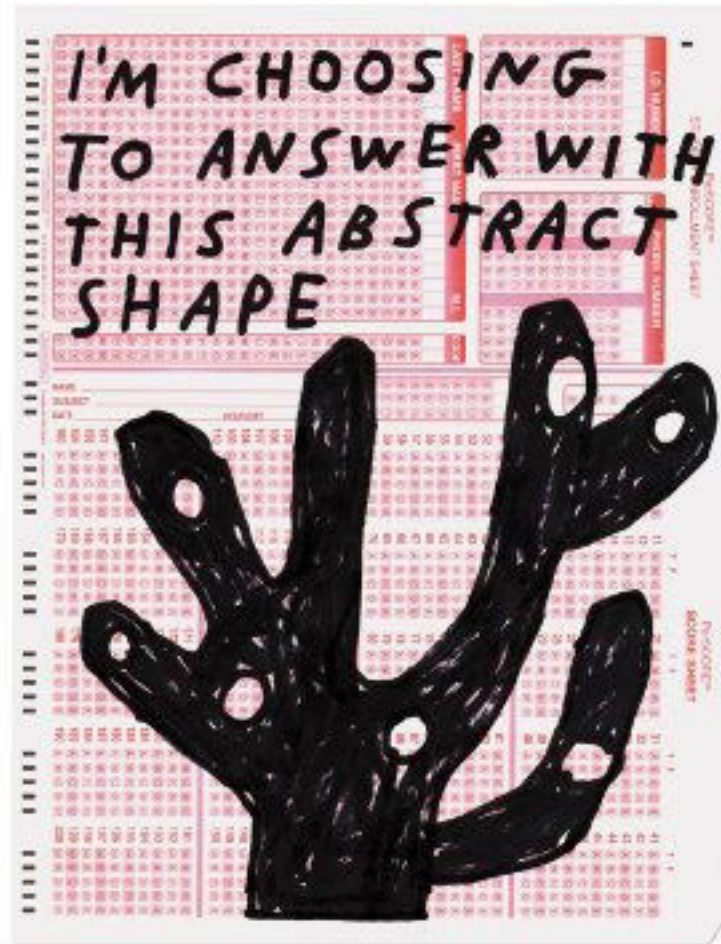
Idag ringde ett marknadsundersökningsföretag och ville intervjua mig om kök. Frågade om jag hade planer på att bygga eller nyss köpt nytt kök.

30 mars

Allt blir platt! Från tredimensionella skulpturer har jag börjat platta till dem. Jag skär ut former i leran och ristar detaljer. Det jag ristar i leran interagerar med formen. Jag förstärker uttrycket av animation och förvrider perspektiv.

11 april

Öppnade ugnen idag och min andra diskho har spruckit. Först blir jag matt, sedan arg och ledsen. Kommer inte hinna göra en ny. Ska jag försöka laga? Ska jag förstärka och visa sprickan? Det kommer att ge bilden av ett helt annat kök. Jag vill inte starta en tankegång som då lätt kan leda till ekonomisk tillhörighet, klass osv. Vem bor i det här trasiga köket? Med en sprucken diskho väcks många associationer. Kanske bara ska lägga "disk" över och gömma sprickan.

Tankar och val

Tankar om köket som plats

Jag vet att jag är präglad av en viss stil, en viss idé om ett västerländskt kök – i andra delar av världen kan kök se helt annorlunda ut. Men det är ju ändå efter mitt minne, mina referenser och mina erfarenheter jag skapar det här köket. Jag vill snarare visa bilden utav ett kök och ett hem. Och jag hoppas att människor kommer associera till kök, sina egna kök iallafall.

Det känns onödigt att hitta på en utmaning. Utmaningen ligger i att skapa objekten.

Tankar om teckningarna

Vill jag teckna på papper eller direkt på väggen? Om jag tecknar på papper och klipper ut dem får det känslan av en "klippdocka". det känns utbytbar och som att det kan komma att flyttas. Man kommer se mellanrummen och den riktigt väggen bakom. Verklighet och illustration blandas. Det förstärker uttrycket jag vill åt.

Tankar om färgen

Om jag skulle välja att skapa mitt kök kring en specifik färg känns det som att färgassociationerna skulle bli för tydliga. Det skulle lätt bli en tidsnyckel genom att visa på en specifik trend eller tidsepok. Citat av Martin Sjöberg¹:

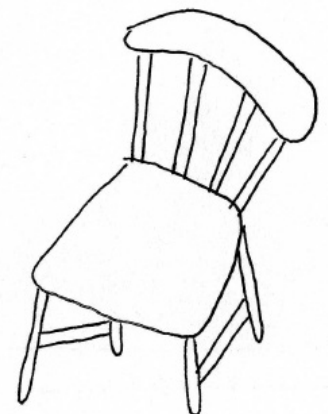
Vi är så vana vid linjeteckningar på vitt papper att just vithetens betydelse för abstraktionen lätt glöms bort. Det vita uppfattar vi som de gamla alkemisternas rena eter, som tomhet och ren möjlighet. Den vita färgen blir då ett slags "ickefärg" som får indikera något egenskapslöst; en rymd utan materiell substans. På så vis bildar den en fantastisk, frihetens bas för linjeteckningens abstraktioner. Vidare skriver Sjöberg: Vitt är underförstått abstraktionens tomma associationsrymd. En färg tagen från färgcirkeln eller från jordfärgernas skala har däremot kraften att binda våra associationer till det fysiska rum som omger oss. Vem kan koppla loss t.ex. den gröna färgen från växtlighetens tunga rum?

¹ Vem ser bilden bakom min rygg?, essä av Martin Sjöberg i Om tillståndet i konsten, 2007

Med Martin Sjöbergs ord känns mitt val av att teckna mitt kök på vitt papper väldigt relevant. Jag gör alltså inte en avbildning av ett verkligt kök eftersom en färg inte ger det samma substans som ett kök i färg hade fått. Jag vill inte skapa en miljö med självklara riktlinjer till vilken tid köket är ifrån. Vill inte att det ska rikta betraktaren för mycket åt ett specifikt håll utan göra det lättare att få in sina egna minnesbilder och upplevelser.

Tankar om ljudet

I min projektbeskrivning var ljudet en tydlig idé som jag ville använda mig av för att väcka associationer och nyfikenhet. Jag ville ha ljudet av en droppande kran. Den idén har börjat försvinna mer och mer. Det känns inte längre så viktigt och har naturligt fått falla bort. Kan hända att jag återupptar den när miljön kommer upp och jag kan se om något saknas eller behövs. Vad kommer ändras med ett ljud? Ljudet blir ytterligare en aktivitet. Objekten är aktiva. Kanske att jag vill berätta bara visuellt? Mitt minne är bara rent visuellt, jag minns inte ljud eller dofter. Ljudet kanske blir splittrande och drar fokus från objekten och platsen.

Tankar om rummet

I början av processen var jag inställd på att bygga upp köket i ett hörn. Ett hörn som redan naturligt finns i ett rum. Efter en handledning diskuterades vad som skulle hända om jag byggde en egen vägg, som en kuliss. Tanken fick gro i mig och blev nästan mer spännande än projektet i sig. Att bygga en skärmvägg, en kuliss. Blir ytterligare ett konstruerat rum. Gillar tanken på att det här hörnet då kan skapas i princip vart som helst. Och baksidan kan leda vart som helst.

Tankar om golvytan uppstår. Verklighetens golv vill jag inte se. Kommer golvet göra att det blir svårare för människor att interagera, vågar man gå in i rummet? Hur kan jag uppmana en publik att gå in i rummet ändå?

Tänker på trasmattan vi hade i vårt kök en gång. Det känns inte relevant att återskapa just den mattan då jag inte vill bli för specifik i den detaljen. Kan teckna även golvet. Vill teckna. Hierarkin kring teckning som konstform. Vågar man gå på en teckning? Träggolv? Känns som jag gjort tusen gånger redan. Gör det någonting?

Det praktiska görandet

Leran kan du styra, forma hur du vill. Beslut tas. Intuitiva och aktiva. Det händer något när leran transformeras. Minne – hand – objekt. Utan att veta riktigt i förväg hur ett objekt ska se ut växer det självsäkert fram. Jag blir nästan alltid positivt överraskad. Jag har lärt mig att våga lita på formens fysiska kraft. Det rent visuella som man kanske inte kan beskriva med ord. När jag arbetar med materialen upphör tvivlen och beslut blir självklara.

Någon form av avslut

Arbetet med köket har lett mig runt många spår vad gäller tankar om minnen. Jag är ändå glad att jag vågat låta det ta de svängarna det tagit, även om det såhär i efterhand känns som en extra krokig väg. I min projektbeskrivning ställde jag mig frågan: Hur kan jag med en installation, uppbyggd ur ett minne, kommunicera en historia?

Egentligen tror jag att allt som skapas i syftet att vara konst berättar någon slags historia, beroende på mottagaren och vad den har i sitt bagage. Min förhoppning är att jag med mitt verk kan locka in betraktaren och väcka möjligheter till att associera kring sig själv, sitt hem och sina egna minnen. Jag önskar att människor ska stanna till och se en historia. En historia om att vara just människa.

Ord från examinationen

Mest för mig egen skulle har jag här valt att samla anteckningar som fördes under examinationen. Samtalet är mellan mig, opponent Malin Grumstedt och examinator Mia E Göransson.

Där allt har hänt, där allt finns. Generöst upplägg med skisser och färdigt. Ett kök/köket. Är det en plats där du bott? Längesedan? Skapas motsättning mellan specifikt och generellt kök. Ditt kök - Tidstypiskt kök. Går inte att göra något som är helt allmänt.

Kul kombination, spännande med teckning och keramik. Teckningen i rummet – skapar nya rum. Plötsligt försvinner väggen. Perspektiv förändras. Scenografi – du vet vilket kök det är. Som betraktare undrar man varför har du valt att göra just dessa detaljer?

Värde! Estetiska val? 2D 3D, bara tecknat på, det är något där. 3D med tecknat. Annat uttryck. Teckningen får mer kropp men man kan se att det inte är på riktigt. Båda alternativen har sina kvaliteter. Blir mer kontrast 3D till dina teckningar – större variation. Lek med perspektiven. Humoristiskt på ett härligt sätt.

Hur vill du att det ska upplevas? Vad handlar köket om? En historia. Hur det är att vara mänskliga. ”Jag kommer ihåg mitt kök...”

Finns det en komplikation någonstans? Diskhon som spruckit! Sociala tolkningar, samhällskritik. Det blir lätt fokus från köket som allmän bild till klassfråga. Vill inte lägga min röst där. OFRÅNKOMLIGT att inte göra en social tolkning. Du sa det handlar om att vara människa, detta är för specifikt. Handlar om att vara svensk idag.

Det blir oproblematiserat, du är inne på en laddad plats. Men man måste respektera din utgångspunkt – minnesbild, former, bilder. Synd att alla skojiga grejer ligger i diskhon. Okeramiskt. (vad nu det betyder) hur viktig är just keramiken? För mig – är det tecknat, lera är inte huvudrollen. Skulpturerna kommer mer i kontrast till ditt tecknande. Brödskivor – DET blir levande. Om du fick jobba vidare, skruva det lite till – förhållandet mellan det allmängiltiga och din känsla för materialet. Förvandlingsnumret – när verkligheten börjar skeva till sig. Keramiskt – inte bevis för kvalitet utan rent hur man benämner materialet. Betyder ordagrant bara att det är gjort av keramik. En annan sida utav det keramiska. Varför använder man lera? Enkelt svar – lerans formbarhet.

Avskalat, sterilt känner jag inte. Väcka minnen – då kan man förvänta sig att du kan lägga till mer grejer som knyter an till känslor. Förenklat animerat. Serieteckning, tecknad film. Jättespännande det du söker! Skruvar det lite mer eller försök någon slags mer gestaltning av en känsla eller ladda det med någonting! Det finns också något förföriskt över sättet du tecknar på. På ont och gott. Kanske kräver något mer för att börja beröra och börja väcka minnen och känslor hos andra.

Viktigt att fortsätta att plocka, kanske lägga till eller välja bort. Helt crazy! Gröt som stått för länge. Ge dig själv chansen.

Något med de platta – de funkar bäst mot en platt yta. I diskhon... hmm. Börjar komma ut ur väggen lite. Motsäger varandra huller om buller. Lite för bra, skevheten som man uppskattar annars. Plötsligt blir illusionen för tydlig. Lurar ögat – lyckas med bordet och stolen – i diskhon lite för otrovärdigt.

Vissa föremål kanske ska vara platta! Vissa kanske ska vara 3D. Inte glömma värdet i det tredimensionella. Väststadat, trots att det är i diskhon. Vad händer, vad pågår?

Kul kombination med båda handtagen.

Andra personer som jobbat med kök och hemmiljöer – Johan Strandahl. Maria Lisenberger. Mera hotfullt. Finns det någon fara som lurar?

Intressant att du taget det här steget att ta det ut i rummet. Vad behövs för att visa ett kök? Veldig lite egentligen. Utforskande – forskare som analyserar det svenska köket. Nordiska museet. Spännande spår som dragit igång. Jobbat igenom det här området i hemmet.

Källor

I mitt görande, magisteruppsats av Inger Bergström

Om tillståndet i konsten, essä av Nina Bondesson

Om tillståndet i konsten, essä av Martin Sjöberg

Marcia Sá Cavalcante Shuback, docent i filosofi vid Södertörns högskola

David Shrigley, konstnär, illustration på sida 15

Andra viktiga böcker under processen

Köket av Peter Ullmark, <http://hdl.handle.net/2077/23991>

Sinnena ljuger inte av Pehr Sällström

Personal Knowledge av Michael Polanyi, 1958

En tecknares tankar av Britt Ignell Karlbrand

